

Arutlus

Valige üks teema ja kirjutage selle põhjal arutlus. Arutluse soovitatav pikkus on üks kuni kaks A4 lehekülge (ligikaudu 200–400 sõna).

1. Aktiivsed kodanikud – toimiv ja tegus ühiskond
2. Maksud meilt või meie jaoks
3. Vabadus eeldab ka vastutust
4. Globaalprobleemid on ka minu probleemid
5. Mitmekesisus muudab maailma rikkamaks
6. Eesti e-riigi tugevus ja nõrkus

Ülesanded

I. Nüüdisühiskond

1. Nüüdisühiskonna tunnusjooned.

„Nüüdisühiskonda iseloomustavad ühiskonnasektorite eristatavus ja vastastikune seotus, tööstuslik kaubatootmine, rahva osalemine ühiskonnaelu korraldamises, vabameelsus inimsuhetes ja vaimuelus, inimõiguste tunnustamine.“

Olenko, K., Toots, A. Ühiskonnaõpetus. Gümnaasiumiõpik. – Tln: Koolibri, 2005, lk 5.

Eespool nimetatud tunnustest lähtudes esitage kaks konkreetset näidet, et Eesti on nüüdisühiskond. 2 p

- 1) _____

- 2) _____

2. Sotsiaalpoliitika põhimõtted liberaalses ja sotsiaaldemokraatlikus heaoluriigis.

2.1. Märkige tabelisse iga tunnuse järele, kas see iseloomustab liberaalset (L) või sotsiaaldemokraatlikku (S) heaolumudelit. 4 p

(8 õiget – 4 p, 7–6 õiget – 3 p, 5–4 õiget – 2 p, 3–2 õiget – 1 p)

Tunnused	L/S
1. Riigi roll on sotsiaalse turvalisuse tagamisel väike	
2. Toetatakse ainult kõige vaesemaid	
3. Ühishüvede osatähtsus on suur	
4. Sotsiaalne kindlustatus on individuaalne	
5. Sotsiaalvaldkonna edendamiseks kehtestatakse kõrged riiklikud maksud	
6. Igaüks peab eelkõige ise vastutama oma heaolu eest	
7. Oluline on võimalikult väike sotsiaalne kihistus	
8. Riik on peamine sotsiaalse turvalisuse tagaja	

2.2. Missugused sotsiaalsed grupid Eestis vajavad teie arvates kõige enam riigi toetust ja abi? Esitage kaks gruppi ja põhjendage, miks riik peaks neid toetama. 2 p

1) Sotsiaalne grupp: _____

Põhjendus: _____

2) Sotsiaalne grupp: _____

Põhjendus: _____

3. Jätkusuutlik areng.

„Ameerika teadlased väidavad, et laastavad orkaanid muutuvad sagedasemaks ja võimsamaks inimkonna süül. Orkaanidele lisab võimsust kasvuhoonegaaside mõjul soojenev merevesi.

Merevee temperatuuri orkaanide tugevusega seostanud uuringust inspiratsiooni saanud USA teadlased tõestasid, et pinnavee soojenemise taga on suuresti inimtegevuse mõju. Täpsemalt – fossiilkütuste põletamisest tingitud kliima soojenemine.“

Postimees, 13.09. 2006

3.1. Millest on tingitud kliima soojenemine? Nimetage üks põhjus. 1 p

3.2. Mida saab iga inimene teha, et loodusvarasid senisest säästlikumalt tarbida? Tooge kaks näidet. 2 p

1) _____

2) _____

3.3. Nimetage lisaks kliima soojenemisele veel kaks globaalprobleemi. 2 p

1) _____

2) _____

4. Ühiskonna jätkusuutlikkus.

4.1. Demograafilise jätkusuutlikkuse seisukohalt on oluline rahvastiku kvaliteet. Mis tunnuste põhjal saab rahvastiku kvaliteeti hinnata? Nimetage kaks. 2 p

1) _____

2) _____

4.2. Nimetage üks probleem, mis võib ühiskonnas tekkida seoses rahvastiku vananemisega.

1 p

4.3. Kuidas saab riik leevendada rahvastiku vananemisega seotud probleeme? Tooge üks näide. 1 p

5. Ühiskonna sidusus.

Vastake küsimustele, tuginedes allikale ja oma teadmistele.

„Eesmärk 3: Sidus ühiskond. /.../ eesmärgipüstitus väljendab soovi jõuda olukorrani, kus kõik ühiskonnaliikmed osalevad jõukohasel viisil hüvede loomisel ning saavad loodust/toodetust ka õiglasel moel osa. Praktikas tähendab see kokkulepitud tegutsemist eelkõige neis sotsiaalelu valdkondades, kus on kujunenud oht pikaajaliste vastasseisude/tõrjutuse kujunemiseks – põlvkonniti edasikanduv vaesus, suletud muulasenklaavid, hariduslik tõrjutus, perifeersete elupiirkondade mahajäämus jms.“

Allikas: Säastev Eesti 21. Eesti tee jätkusuutlikule arengule. 2004

5.1. Milles nähakse ohtu ühiskonna sidususele? 1 p

5.2. Mida on Eesti riik teinud ühiskonna sidususe suurendamiseks? Tooge kaks näidet. 2 p

1) _____

2) _____

II. Ühiskonna valitsemine

1. Demokraatia.

Demokraatlikku riigikorda peetakse parimaks, kuid Suurbritannia riigitegelane W. Churchill on öelnud, et "demokraatia on halvim valitsusviis, kui on välja arvatud kõik teised seniajani tuntud viisid" (kõne parlamendi alamkojas 11.11.1947).

Nimetage üks demokraatia eelis ja üks puudus. Põhjendage oma valikut. 4 p
Eelise/puuduse nimetamine annab punkti. Põhjendus eelise või puuduse nimetamiseta punkti ei anna.

1) Demokraatia eelis: _____

Valiku põhjendus: _____

2) Demokraatia puudus: _____

Valiku põhjendus: _____

2. Riik.

2.1. Märkige tabelisse ristiga (+), kas tunnused iseloomustavad unitaar- või föderaalriiki. 2 p
(4 õiget – 2 p, 3–2 õiget – 1 p)

Unitaarriik	Tunnus	Föderaalriik
	Ühendus, mille osadel on autonoomia, kuid riigi valitsemine, välispoliitika ja sõjaväe juhtimine on riigi keskvalitsuse pädevuses.	
	Riigi territoriaalsetel koostisosadel puuduvad riikluse tunnused.	
	Kohalikku elu määrab põhijoontes keskvalitsuse poliitika.	
	Piirkondadel on oma elu korraldamiseks suhteliselt suur vabadus.	

2.2. Grupeerige riigid vastavalt etteantud tunnustele. Kirjutage tabelisse riigi number. 3 p
(5 õiget – 3 p, 4–3 õiget – 2 p, 2–1 õiget – 1 p)

1 – USA 2 – Eesti 3 – Saksamaa 4 – Prantsusmaa 5 – Ühendkuningriik

Presidentialism. Föderaalriik	Parlamentarism. Unitaarriik	Parlamentarism. Monarhia	Poolpresidentialism. Unitaarriik	Parlamentarism. Föderaalriik

3. Kõrgeima riigivõimu teostamine Eestis.

3.1. Kas Eesti Vabariik on presidentaalne või parlamentaarne riik? Tähistage õige vastusevariant ristiga ja põhjendage oma valikut. 1 p

Presidentaalne _____ Parlamentaarne _____

Põhjendus: _____

3.2. Eesti Vabariigi põhiseaduse kohaselt teostab rahvas kõrgeimat riigivõimu hääleõiguslike kodanike kaudu. Nimetage kaks moodust, kuidas saavad Eesti hääleõiguslikud kodanikud teostada kõrgeimat riigivõimu. 2 p

- 1) _____
2) _____

4. Riigikogu.

4.1. Eesti Vabariigi põhiseadus sätestab neli võimalust Riigikogu erakorralisteks valimisteks. Nimetage neist kaks. 2 p

- 1) _____

2) _____

4.2. Kes kuulutab välja Riigikogu erakorralised valimised? 1 p

4.3. Milles avaldub võimude lahusus Eesti Vabariigis? 2 p

1) võimuorganite tasandil:

2) isikute tasandil:

5. Seadusandlus.

5.1. Kellel on Eestis põhiseaduse kohaselt seaduste algatamise õigus? Nimetage kõik võimalused. 1 p

5.2. Kas Eesti president on kohustatud välja kuulutama kõik Riigikogus vastu võetud seadused? Selgitage. 1 p

Jah _____ Ei _____

Selgitus: _____

6. Riigikaitse ja riiklik julgeolek.

6.1. Mis ülesandeid täidab Eesti ühiskonnas Kaitseliit? Tooge üks näide. 1 p

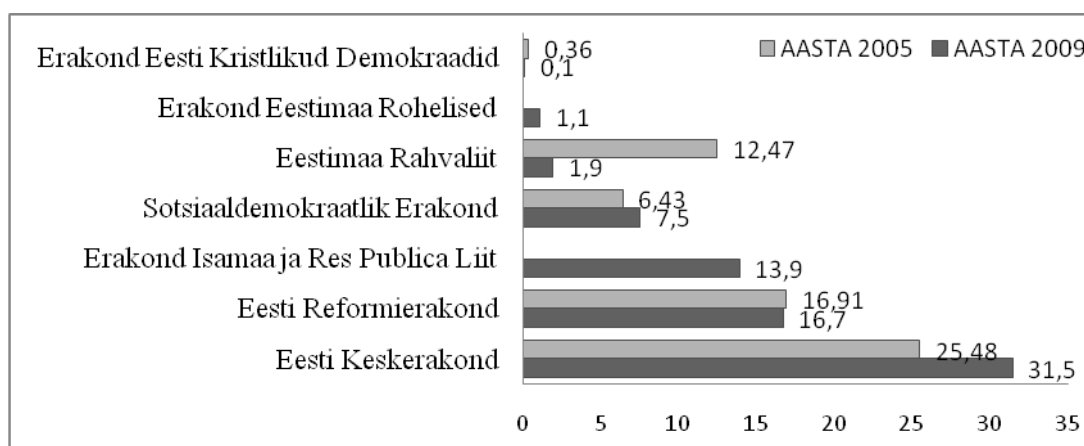
6.2. Mis ohtudega (lisaks sõjale) tuleb arvestada tänapäeva riigikaitstes? Nimetage kaks. 2 p

1) _____

2) _____

7. Kohalike omavalitsuste volikogude valimised.

Eesti erakondade valimistulemused kohalike omavalitsuste volikogude valimistel üle Eesti aastatel 2005 ja 2009

<http://www.vvk.ee/varasemad/kov09/erakonniiti.html>

7.1. Mis erakond sai kohalike omavalitsuste volikogude valimistel võrreldes 2005. aastaga kõige rohkem hääli üle Eesti juurde? 1 p

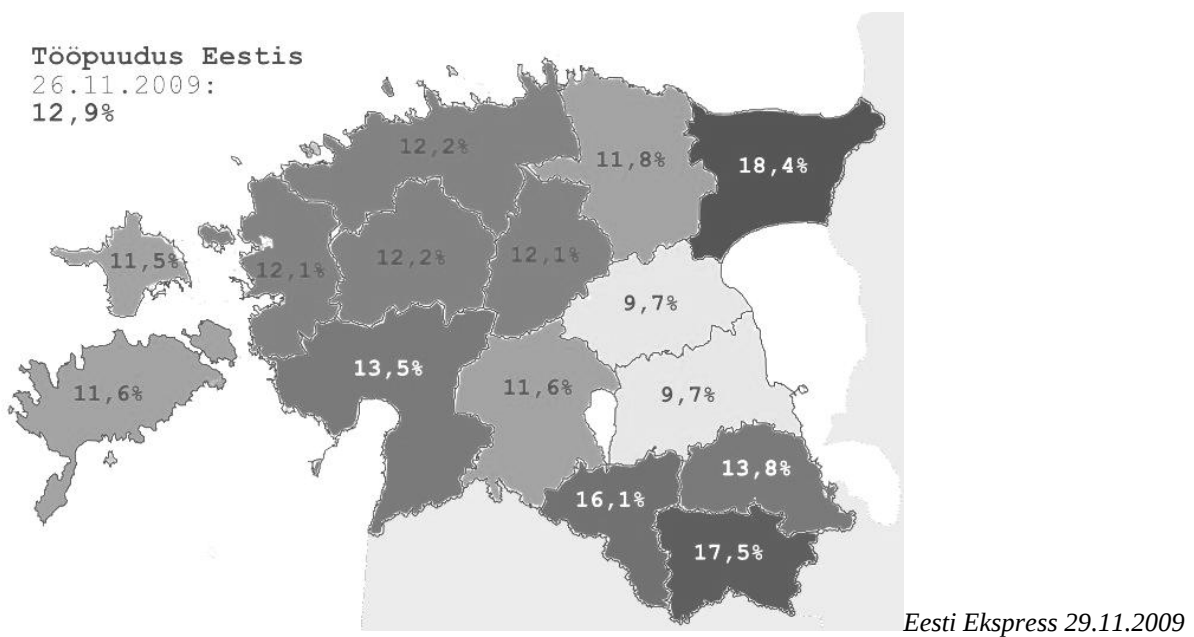
7.2. Mis erakond kaotas kohalike omavalitsuste volikogude valimistel üle Eesti kõige rohkem hääli võrreldes 2005. aasta valimistega? 1 p

7.3. Mis on teie arvates selle erakonna toetuse kaotuse põhjus? 1 p

III. Ühiskonna majandamine. Maksud

1. Tööpuudus maakonniti.

Tööpuudus Eestis seisuga 26. november 2009, Eesti keskmine 12,9%

1.1. Vastake allika põhjal.

1) Nimetage kaks kõige suurema tööpuudusega maakonda Eestis. 2 p

a) _____

b) _____

2) Nimetage kaks kõige väiksema tööpuudusega maakonda Eestis. 2 p

a) _____

b) _____

1.2. Nimetage kaks võimalust, kuidas riik saaks tööpuudust vähendada. 2 p

1) _____

2) _____

2. Inflatsioon.

2.1. Mis on inflatsioon? 1 p

2.2 Kas inflatsioon on tarbijale kasulik või kahjulik? Põhjendage oma arvamust. 1 p

Pigem kasulik _____ Pigem kahjulik _____

Põhjendus: _____

3. Riigieelarve ja maksud.

2010. aasta eelarve tulude maht on ligikaudu 84,5 miljardit krooni ja kulude maht

89,7 miljardit krooni.

<http://fin.ee/index.php?id=99173>

3.1. Kas Eesti 2010. aasta riigieelarve on tasakaalus? 1 p

(Punkti saab koos selgitusega)

Jah on _____ Ei ole _____

Selgitus: _____

3.2. Kes koostab riigieelarve seaduse eelnõu? _____ 1 p

3.3. Kes võtab vastu riigieelarve? _____ 1 p

3.4. Kirjutage tabelisse kaks otsest ja kaks kaudset Eesti riigieelarvesse laekuvat maksu. 2 p

Otsesed maksud	1)	2)
Kaudsed maksud	1)	2)

3.5. Kuidas nimetatakse Eestis kehtivat tulumaksusüsteemi? 1 p

3.6. Iseloomustage Eesti tulumaksusüsteemi maksustamise põhimõtet. 1 p

3.7. Kas pooldate progressiivse tulumaksu kehtestamist Eestis? Tõmmake sobivale vastusele joon alla ja põhjendage oma seisukohta. 1 p

Pigem pooldan

Pigem ei poolda

Põhjendus:

4. Laenud.

4.1. Viimastel aastatel on Eesti turule tulnud uus laenuvõimalus, mida tuntakse SMS-laenu nime all. Nimetage kaks ohtu, mis võivad kaasneda SMS-laenuga. 2 p

1) _____

2) _____

IV. Indiviid ühiskonnas

1. Sooline võrdõiguslikkus.

Eesti Vabariik ühines ÜRO konventsiooniga naiste diskrimineerimise kõigi vormide kaotamise kohta 26. septembril 1991. Konventsiooni eesmärk on tagada võrdõiguslikkuse ja inimväärikuse põhimõtte austamine ning naiste ja meeste võrdne osalemine oma riigi poliitilises, ühiskondlikus, majandus- ja kultuurielus. Euroopa sotsiaalharta, millega Eesti on ühinenud, sätestab mees- ja naistöötajate õiguse saada võrdse töö eest võrdset tasu.

1.1. Mis sätteid võrdõiguslikkusest leiab Eesti Vabariigi põhiseadusest? Tooge üks näide koos paragrahvi numbriga. 1 p

§ _____

Näide: _____

1.2. Tooge näide rahvusvaheliste organisatsioonide õigusaktidest, millega tagatakse soolise võrdõiguslikkuse täitmine Eestis. 2 p

Akti nimetamine koos näitega annab punkti.

1) ÜRO

Õigusakt: _____

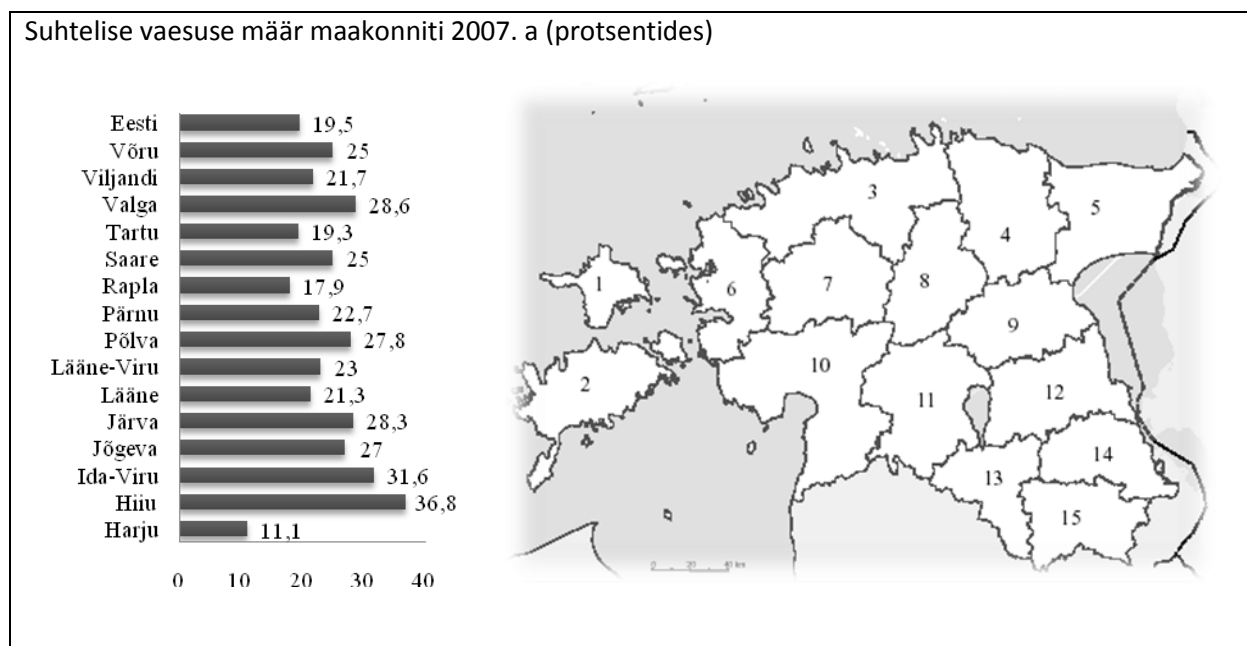
Näide: _____

2) Euroopa Liit / Euroopa Nõukogu

Õigusakt: _____

Näide: _____

2. Suhteline vaesus maakonniti. Vastake allika põhjal.

<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp>

2.1. Mis maakondades esineb suhtelist vaesust kõige rohkem? Nimetage kolm, alustades suurima näitajaga maakonnast, lisage juurde kaardil olev maakonna number. 3 p

1) _____, number kaardil _____

2) _____, number kaardil _____

3) _____, number kaardil _____

2.2. Mis maakondades esineb suhtelist vaesust alla Eesti keskmise? Nimetage kolm, alustades väikseima näitajaga maakonnast, lisage juurde kaardil olev maakonna number. 3 p

1) _____, number kaardil _____

2) _____, number kaardil _____

3) _____, number kaardil _____

3. Sotsiaalspoliitika.

3.1. Madal haridustase suurendab ohtu sattuda sotsiaalselt tõrjutute hulka. Põhjendage seda seisukohta. 1 p

Põhjendus: _____

3.2. Nimetage kaks sotsiaalset probleemi, mis iseloomustavad tänapäeva Eesti ühiskonda. 2 p

1) _____
2) _____

3.3. Kuidas saab Eesti riik sotsiaalsete probleemide lahendamisele kaasa aidata? Tooge ühe teie esitatud probleemi võimaliku lahenduse kohta näide. 1 p

3.4. Kirjutage üks pooltargument ja üks vastuargument pensioniea tõstmisele. 2 p

Pooltargument: _____

Vastuargument: _____

3.5. Nimetage kaks asjaolu, millest sõltub tulevikus teie pensioni suurus. 2 p

1) _____

2) _____

V. Nüüdismaailma mitmepalgelisus

1. Energiajulgeolek.

Järgmisel nädalal allkirjastavad Euroopa riigid Ankaras lõpuks Euroopale üliolulise Nabucco gaasijuhtme lepingu. Gaasijuhe peaks tooma Kesk-Aasia gaasi Venemaad läbimata Euroopa tarbijateni. Projektis osalejate erimeelsuste tõttu aga on ehitamise algus veninud juba aastaid. Viimaseks takistuseks oli trassile jääva Türgi nõudmine saada gaasijuhtme enda pinnale lubamise eest vastutasuks 15% toru läbivast gaasist. Euroopa Komisjon kinnitas nüüd kokkuleppele jõudmist.

Postimees 06.07.2009

1.1. Mis on Nabucco lepingu peamine sisu? 1 p

1.2. Kuidas mõjutab riigi välispoliitikat energeetiline sõltuvus välismaistest monopolsetest tarnijatest? Selgitage. 1 p

1.3. Mis on Eesti peamised energeetikaprobleemid? Selgitage ühe näite abil. 1 p

1.4. Kas tuumajaama ehitamine Eestisse mõjutab Eesti julgeolekut? 1 p

Pigem jah _____ Pigem ei _____

Põhjendus: _____

2. Nüüdismaailma arengu vastuolulisus.

Autovaba päev 22. september

<http://www.vincentfung.ca/wordpress/wp-content/uploads/worldcarfreedays.jpg>

2.1 Millisele nüüdisaja probleemile juhib plakat tähelepanu? 1 p

2.2. Mis on plakati sõnumi eesmärk? Nimetage üks. 1 p

2.3. Kas tegemist on globaalse probleemiga? Põhjendage. 1 p

Pigem jah _____ Pigem ei _____

Põhjendus: _____

2.4. Mida on võimalik demokraatlikus ühiskonnas riigi- või omavalitsusvõimudel teha mootorsõidukite arvu piiramiseks linnaliikluses? Tooge kaks näidet. 2 p

1) _____

2) _____

2.5. Kas tuleks ära keelata reklaam, mis pakub kaupa, mille kasutamine saastab ja hävitab inimkonna püsimajäämiseks vajalikku keskkonda? Leidke mõlema seisukoha kaitseks üks argument. 2 p

Jah. Põhjendus: _____

Ei. Põhjendus: _____

3. Maailma religioosne mitmekesisus.

3.1. Mis religioonide sümboleid on kujutatud? 3 p

1) _____ 2) _____ 3) _____

3.2. Kas Eestis on riigikirik? Põhjendage oma seisukohta põhiseaduse abil. Märkige ka §. 1 p

Jah _____ Ei _____

Põhjendus: _____

§ _____

VI. Rahvusvaheline suhtlemine

1. Euroopa Liidu (EL) institutsioonid.

Märkige tabelisse numbritega Euroopa Liidu institutsioonide ülesanded, kes institutsioonidesse kuuluvad ja keda institutsioonid esindavad.

1.1. Euroopa Liidu institutsioonide ülesanded. 3 p (5 õiget – 3 p, 4 – 3 õiget – 2 p, 2 – 1 õiget – 1 p)

- 1 - koostab seaduseelnõude ettepanekud
- 2 - hääletab ametisse Euroopa Komisjoni liikmed ja on õigus avaldada tervele Euroopa Komisjonile umbusaldust
- 3 - EL poliitika elluviimine ja eelarve täitmine
- 4 - EL õigusaktide vastuvõtmine; mitmes valdkonnas võtab ta neid vastu koos Euroopa Parlamendiga
- 5 - lahendab liikmesriikide, EL institutsioonide, ettevõtjate ja eraisikute õigusvaidlusi

Euroopa Liidu Nõukogu	Euroopa Komisjon	Euroopa Parlament	Euroopa Kohus

1.2. Kes institutsiooni kuulub? 2 p (4 õiget – 2 p, 3–2 õiget – 1 p)

- 1 - kohtunik igast liikmesriigist
- 2 - üks esindaja/volinik igast liikmesriigist, kelle nimetab liikmesriigi valitsus ja kinnitab Euroopa Parlament
- 3 - üks valitsuse esindaja/minister vastavalt arutuse all oleva küsimuse temaatikale igast liikmesriigist
- 4 - liikmesriikide kodanike valitud esindajad

Euroopa Liidu Nõukogu	Euroopa Komisjon	Euroopa Parlament	Euroopa Kohus

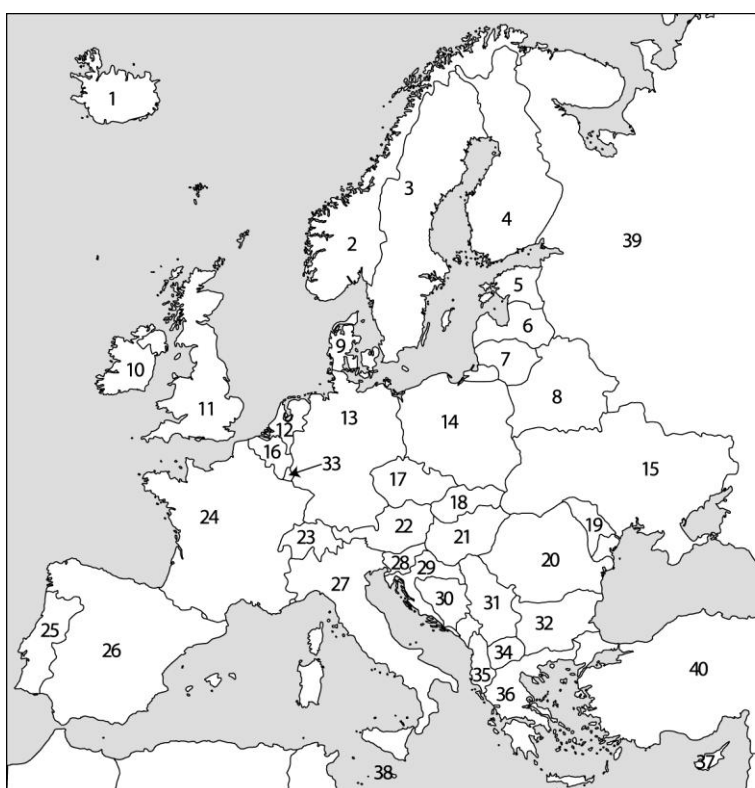
1.3. Keda või kelle huve esindab? 1 p

- 1 - Euroopa Liidu kodanike huve
- 2 - liikmesriikide valitsuste huve
- 3 - Euroopa Liidu kui terviku huve

Euroopa Liidu Nõukogu	Euroopa Komisjon	Euroopa Parlament

2. Täitke tabel. Kirjutage vastavasse lahtrisse sobiva Euroopa riigi nimi. Võtke aluseks tabelis esitatud info ja kaart. 5 p (Iga õige rida annab ühe punkti)

	Euroopa Liit	Kasutusel on euro	Riigi nimi	Number kaardil
Vabariik	+	-		
Vabariik	+	+		
Vabariik	-	-		
Monarhia	+	+		
Monarhia	+	-		

3. Tänapäeva maailm ja julgeolek. Küberterrorism.

Küberrynnakuid tuleb teadvustada tegeliku, aktuaalse ja ülisuure ohuna demokraatlikele riikidele ja rahvastele. Küberjulgeolek peab kujunema NATO ja Euroopa Liidu tiheda koostöö prioriteediks.

Ene Ergma. Küberjulgeolekule teed rajades. Riigikogu Toimetised, 15, 2007

3.1. Mis on küberterrorism? 1 p

3.2. Miks peavad riigid ja rahvusvahelised organisatsioonid (nt NATO) ühendama jõud võitluseks küberterrorismiga? Põhjendage. 1 p

3.3. Mis ohtu kujutab riigile tema vastu suunatud küberrünnak? Tooge kaks näidet. 2 p

- 1)

- 2)
